

Mag

Hind 10 marka.

Sf. 14934

ENSV
Riiklik Aastlik
Raamatukogu

1927
Tõmpos
1927

KIRJANDUSLIKKE UUDISEID

N° 8

Veebruar

Ilmub 10—12 korda aastas
Tellimishind aastas 100 marka

1927

SISU:

- 1) Albert Kruus: Paar sõna kriitika kohta.
- 2) † V. Kurrik: Meteoroloogia. (Arvustus.)
- 3) Hoia Ronk: Kaasaegsed. (Väljavõte.)
- 4) Dr. Fr. Kahn: Linnutee. (Arvustus.)
- 5) Aug. Gailit: Aja grimassid. (Arvustus.)
- 6) H. G. v. Jannau: Vene-õigeusu tulekust Lõuna-Eestis. (Arvustus.)
- 7) Dr A. Lülis: Laste ühiskondlik tervishoid. (Arvustus.)
- 8) Aug. Gailit: Vastu hommikut. (Väljavõte.)
- 9) O. Daniel: Metsakasvatuse. (Arvustus.)
- 10) J. Valge: Seadused ja määrused maareformi teostamiseks. (Arvustus.)
- 11) 6. II. 27. — 28. II. 27 ilmunud ja trükis olevate raamatute nimestik.
- 12) Toimetusele saadetud kirjandus.

HINNATA KAASANDENA:

(alg- ja keskkoolidele)

★VÄLE ARVUTAJA★ — seeria B, tabelid I—XV, ühes saatesõnaga.

Paar sõna kriitika kohta.

Hea meel oli „Loomingu“ 1927. a. nr. 1. leida Henrik Visnapuu eesti luule 1926. a. ülevaadet, mis oli tehtud nii asjalikult ja teisi lüürikuid mõista püüdvalt. Vähe imelik oli aga ülevaate lõpu poole märgata lauset, et „katsuti suurima heatahtlusega¹⁾ leida, mis selles (s. o. 1926. a. luules) on tähelepandavat.“ See väike fraas on ometi niivõrt tähtis, et sel puhul sõna võtta. Põhimõttelt ei saa ja kunagi heatahtluse vastu olla, ent kui seda ise sihilikult toonitatakse, siis võib ka heatahtlus kirjanduse arvustamises otse vastupidiseks muutuda. Visnapuu kirjutisest ei võinud küll seda lugeda, sest ilmselt peidab see fraas midagi muud kui kuritahtlust, ja nimelt seda, mis arvustustes pahatähki puudub: otsekohesust ja ebaisiklust.

Kõiki armastada, et kõiki mõista, kõigisse suhtuda vaenuta, ja mitte ainult vaenuta, vaid isegi põlguseta. Omada teatud määral sellist mõistuslikku poolehoidu, kui üht asja armastada,

et siis ei sunniks see teist vastupidist vihkama, ja alati leekida sellise mõistusliku tulega, mis ei eralda külmaverelisust. See on lühike kokkuvõtt kriitiku ideaalist, mille juba ligi sada aastat tagasi kuulus prantsuse kirjandusloolane Sainte Beuve omaks võttis, ent mis pole siiski iganenud, et seda uuesti jälle meelde tuleb.

Ajakirjade aastakäikudes arvustusi lehitsedes võib kokku puutuda pahega, mida võiks nimetada kord arvustaja eetilise tasapinna, kord kirjandusliku arvustuse lähtekoha puudumiseks. Võtta näit. kas või mag. Joh. Aavikugi kirjutis „Eesti Kirjanduse“ eelmise aastakäigu viimases numbris A. H. Tammsaare „Tõde ja õiguse“ kohta, milles kirjutise autorile mingi asi „isiklikult“ ei meeldivat; selles kirjutises on mindud isiklikuks ja lamedaks ja kaotatud isegi hinnangu kriteerium.

Veel kurvem on leida vahel arvustusi, kus kellelegi tahetakse kätte tasuda, teda sihilikult maha tehes. See käitemaks võib teatud korral „pühagi“ olla, kui see on mõeldud õigeks karistuseks või väärt õpetuseks sellele, kes on olnud enne õiglusega kas omasuguste või vähemate ven-

1) Sõrendus minu. A. K.

dade vastu. Kuigi see nii oleks, et mahategemise on põhjustanud puhtnimilikkud mõtliivid, ei saa seda ometi selgi korral õigustatuks lugeda, sest pea tärkab küsimus, kuhu meie niiviisi jõuame. Kirjanik tõuseb kirjaniku, noor vana, vana noore vastu, aga ilukirjandus muutub isiklikkude arvete õiendamise, paroodia ja vassingu tallermaaks, ja seda kriitika nime all.

Tõsiasi on, kui tahetakse puudusi otsida, et neid leidub siis ikka rohkem kui vourusi. Kui peaksid aga puudused ilukirjandusliku arvustuse mõödupuuks võetama, siis võiks küll ette öelda, et andekad algajad, kes võivad pärastpoole olla meie lemmikautorid, jätvavad tihti rohkem soovida välise vormi suhtes kui keskpärased või isegi andetud. Nad on lihtsad ja vahest saamatudki oma väljenduses kuni elu lõpuni, ent neis on siiski midagi, ja see „midagi“ on just see, mis meid võlub, mida otsime. Kes teab, ehk nende välised puudusedki võivad olla omaette väärtused, väärtused aga, milleks pole nii lihtsat ja üldmaksvat hinnangu kriteeriumi.

On arusaadav, miks sagedasti just akadeemilised isikud, nagu näiteks Ahlquist-Oksanen, Helsingi ülikooli kirjandus-ajaloo professor, kes kunagi „Seitsme venna“ autorile Aleksis Kivile kui kirjanikule surmaotsuse alla kirjutas, on andekate suurimaid vaenlasi. Need teised seal on edumeelsed, uued ja revolutsioonilised (olgugi, et seda mitte alati revolutsiooni enda pärast), nemad siin on aga hea korra ja julgeoleku eest hoolitsejad. Võetakse tarvitusele harilikud relvad: senimaksnud ja heakskiidetud esteetika ja poeetika seadused, et nendega vastasele peale tungida. Kui viimaks märgatakse, et need on võitluseks kõlbmata ja vastase käes ikkagi ülekaal, siis tekib viha, ja heatahtlikust kirjanduse viljelejast võib tulla kuritahtlik väärtuste hävitaja — tihtiigi süütu süüdlasena.

Eelöeldu põhjal pole veel mõeldud nõrkusi ülistada ja neid omaette väärtuseks lugeda. Ei saa ju kuidagi eitada esteetilise hinnangu kriteeriumi, olgu see siis nii relatiivne kui tahes. Siinkohal olgu aga toonitatud, et peaks esmajoones väljutama teose vourustest ja siis nendega ühes alles nõrkustele tähelepanu juhitama. Muidu jääb mulje, et otsitakse puudusi, aga mitte väärtusi, ja selline arvustamisviis, mis viib meid üldiselt eitamisele, on juba omaette teatud mõttes teose mahategemine. Kui lähtekohaks on teose positiivne hinnang, olgu siis väärtusi nii vähe kui tahes, siis on see loomukohane: see vaatlusviis võimaldab teoses leida seda, mis on uut ja kirjandust edasiviivat, ent siin on ka kergem jälgida kirjaniku enda arengut. Seda teed on käinudki suuremad ja tuntumad kriitikud.

Kõiki mõista on muidugi võimatu, kuid hea seegi, kui vähemalt tahetakse mõista. Debütandi arvustamine on kahtlemata raskem kui see tunnustatud kirjaniku juures. Siin on veel palju ebaselget ja kristalliseerumatut, et kergesti võidakse eksida salakäärudesse ja õige suund kaotada. Tihtiigi tuuakse päevalvalgele pärlid, mis aga võivad osutada põhjalikumal juurdlemisel ebaheitsaiks, või mõnitatakse jälle näiliselt imelikke vördjaid, mis aga siiski võivad eluõiguse saada ja veel kaua peale kirjaniku surmagi elada. Ettevaatus ja tagasihoidlikkus on seda enam tarvilikud, et noored, kirjanduslik tulevik, on arvustusele vastuvõitlikumad kui vanad — nii heas kui halvast

mõttes. Vanad kirjanduse lõvid võtavad nii looberid kui ohakad ainult enam-vähem teatavaks ja reageerivad neile kaudselt. Neil on ka rohkem võimalusi kurja, kui see on tõesti ülekohtune, tagasi tõrjuda (kui nad selleks üldse tarvidust tunnevadki!), sest neil on nimi.

Ses mõttes meeldis Visnapuu heatahtlus algajate vastu, mis oli kohati otse pedagoogiliselt tõsine ja manitsev. Mis puutub aga vanemaisse luuletajaisse, siis tundus, et siin oleks võidud vähem heatahtlik olla ja teoseid vähe kriitilisemalt võttes nende puudusi rohkem esile tõsta, kui seda oli tehtud. See maksab esmajoones Jaan Kärneri „Õitsva sügise“ kohta, kus oli piirdutud peamiselt väärtuste loendiga. Kui on juft meistril meistriga, siis võib seda ajada otsekoheselt, avameelselt ja asjalikult, ja liigne heatahtlus oleks juba ebasoovitav.

Albert Kruus.

† V. Kurrik

METEOROLOOGIA

ehk

ILMATEADUSE OPETUS

77 joonise, kaardi ja päevapildiga. Hind 450 marka.

S i s u :

I. Meteoroloogilised elemendid. Õhkonna kõrgus ja koosseis. Kiiretamine. Temperatuur. Õhurõhumine. Õhu niiskus. Pilved ja udu. Sademed. Lumi ja jää. Elektri- ja optilised nähtused.

II. Õhu liikumine. Tuul. Tuule suund ja tuule kiirus. Tsükloonid ja antiitsükloonid. Kohalikud ja kindlad ehk alalised tuuled.

III. Kliima ja ilmade ennustamine.

„See raamat on esimene eestikeelne omal alal. Suurt tähelepanu pühendab autor üldise ainekäsitluse kõrval ka Eesti ilmastiku oludele.

Olles heaks õpperaamatuks on V. Kurrik'ra raamat tihtilasi ka heaks käsiraamatuks paljudele. Eriti võib niisuguse raamatu ilmumisest rõõmu tunda tegelik põllumees. On ju ilmade tundmine viimasele erilise tähtsusega.

Senini tuntakse veel ilmade muutumisi vanarahva tarkuse järele, kuid see tagavara kahaneb iga põlvega ja asemele astub teaduslik uurimine.

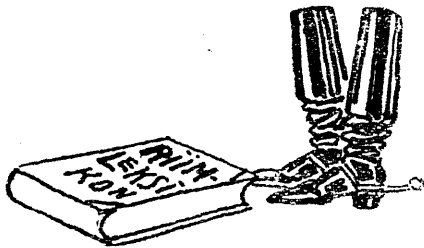
Kõne all olev raamat võib meie põllumehele siin suureks abiks olla. Lihtsalt ja arusaadavalt seletab autor ilmade muutumiste käiku ühenduses tsükloonide liikumisega. Tema näpunäidete järele võib peagi omandada harjumuse ilmade muutmiste üle iseseisvaks otsustamiseks, olles varustatud paari lihtsa riistaga.

Põllumehele erilist huvi üldise ilmade tundmise kõrval võib pakkuda raamatu kolmas osa, kliima olud. Siin on esitatud huvitavad näited ja kindlad arvud võõramaa taimede kasvatamisvõimaluste kohta meie kodumaal.

Tervitades selle väga kasuliku raamatu ilmumist tuleb loota, et ta sooja vastuvõttu leiab meie põllumeeste ja õppiva noorsoo poolt.

Näeksin hea meelega, et meteoroloogia, kui teadus, leiaks enesele ka Eestis laialdasemat tunnustamist.“

ft. „Kaja“ nr. 12, 1925.

Kolonel A. Simon.

Ta on enesele ja enesest albumi loonud, toodi mulle täna kätte. „Vabadusalbum“ on ta nimi. Ja 17 kirjatööd, mis albumisse mahutatud, on 12 kolonel A. Simoni sulest — kui mitte ka teised tema omad ei ole mõne teise pseudoniimi all kui Sipelgas. Kummardusi ja tervitusi igale poole, muudkui kandade kokkulöömine ja kannustega täristamine, trähh ja kärts, firts ja tõrs!

Chic mees, nagu albumis ka pildil näha! Kõik atribuudid: julge sõjamehe pilk, seejuures aga ka suureilma mehe tagasisurufud naeratus, „das verbindliche Lächeln des Weltmannes“, aumärkisid igavene vestitüüs, staabiohviteri kolm leopardi ja *last not least*, kindad ka mõõga nupu peal. „Äbemele peenike miis — tipp-toppp“, ütles Jõggi alias River.

Albumi järele pretendeerib ta Eesti Theodor Körneri nime peale. Aga Mihkel Lüll niisama. Kuna ma ise seda sorti lüürikes olen ainult väikese arusaamisega varustatud võhik, palun albumist ühe luuletuse välja võttes lugejaid otsustada, kes palmi teenib:

Riigivanema

Konstantin Pätsi 50-a. sünnipäeva puhul
24. veebruaril 1924. a.

Sünnipäeva puhul lubage soovida Teile täna, —
Nüüd, kus on ununenud hirmsa sõja kära —
Õnne, et vähematki ei juhuks Teile viga,
Tervis oleks hea ja pikk eluiga.

Õnne, et kõik korda läheks ettevõtet
Vankumata oleks Teie teod ja mõtted,
Et kõigekõrgem juhiks Teie sammu,
Jätkaks Teie tööle jõudu ja rammu.

Ja juhtides riiki Teie oleks kui kalju
Mis murda ei suuda maru, kuigi ta valju.

*Vahest lubatakse, et ma sama vähenõudlikul
viisil teise salmi juurde lisan:*

Sünnipäeva puhul, riigivanem, keelake ära
Lüürat lõõva hirmsa sõjamehe plära,
Sest niisugused asjad teevad Teile viga,
Kui kallale tungitakse lüürika absurdumiga.

Õnne soovin, et ei võtnud teda adjutandiks,
Kes niisama stiilselt nagu see teinegi Teie an-
tichambre'it kandiks,
Luules Teie teo ja mõtte vankumist kontrolleerib
Ja Jehoova juhtida Teie sammusid proponeerib,

Ja kes teab, mis üks vägev riikline riim on,
Nagu see kandlega sõjamees kolonel Simon.

(Hoiarõnk: «KAASAEGSED», lk. 16–18.)

Dr. Fritz Kahn

LINNUTEE

Tõlkinud M. Reika

Parandanud ja täiendanud Tartu Ülikooli Tähe-
torni astronoom-observaator E. Öpik
98 lk. 21 juun. Hind 125 marka.

„Kiirgavate tähtede taga silmab vaatleja selgel
ööl helkivat udujuga, mis hõbehalli paelana tae-
vavõlvi läbibistab. See on Linnutee... Linnuteega
lõpeb maailm, mis veel meie vaatlemisele allub.
Kuid vaatamata kohutavate kauguste peale suu-
dab inimene teaduslikkude abinõude kaudu seal-
vel teateid tuua.

Kõne all olev Fr. Kahn'i töö külkestab lu-
gejat, pakub palju mõistusele, fantaasiale, jäädes
sealjuures soliidseks ja kindlase kontakti tea-
dusega.

„Linnutee“ on värske, kena raamatuke. Paber
ja trükk hea. Teksti selgitavad huvitavad jooni-
sed ja kümnekond tabelit. Meie tutvume siin
kaudse kauguste määramise viisiga, omandame
mõiste statsililisest kauguste arvutamisest, abso-
luutsest heledusest, kiirte rõhumisest jne.

Raamatus on käsitatamist leidnud ka viimase
aja uurimuste saavutused, mis uut valgust heida-
vad üksikuile küsimustele ja meie teadmisi täht-
tede arenemisest ja universumi ehitusest täien-
davad.

Tervitada tuleb nähtust, et ilmuma hakkab
sääraseid väärtuslikke raamatuid, mis lugejaid
maimest ära kisuvad suurte probleemide, tähtede
poole.

Visti leiab „Linnutee“ aset igas kooli- ja
rahva-raamatukogus kui ka laialist levimist era-
isikute keskel, sest „tähtis taevas meie kohal ja
kõlbline seadus meie sees“ on Kant'i arvates
„asjad, mis inimest ikka ja alati huvitavad ja
imesitusega täidavad“.

A. R. «Postimees» nr. 267, 7. X. 1923.

Prof. dr. med. A. Paldrok

Suguhaigused

Hind 300 marka.

Meie kirjandus, mis suguhaigusi käsitlevais
küsimustes seni palju jättis soovida, on nüüd
rikastunud meie tuntud professori ja tegeliku arsti
A. Paldrok'i kõrgeväärtusliku teosega, mis sugu-
haiguste ravitsemiseks põhjalikke näpunäiteid ja
mõjuvaid abinõusid pakub ning, mis peaasi, üks-
sikasjalisi õpetusi annab suguhaiguste ärahoid-
miseks.

Peab ütleva, et meil seesuguse kõigile kätte-
saadava eestikeelse suguhaiguste arstimise käsi-
raamatu järele juba ammugi tungiv tarvidus on
olnud.

Raamat on kirjutatud ladusas, kõigile aru-
saadavas keeles, ja seda ei võiks kuidagi tema
puuduseks lugeda, — sest ainult sel kujul võib
teadust laialdaste rahvahulkade teenistusse raken-
dada ja praktiliselt kasutada.

Aja grimassid.

Aug. Gailiti följetonid, „Looduse“ kirjastus Tartus, Gori karikatuurid, J. Vahtra kaan, 154 lk., h. 200 mk.

Gailit on juba oma kümme aastat Eesti rahvasi följetonidega lõbustanud, keda lõbustanud, keda ka vihastanud.

Kui keegi näit. tänaval satub möödakihutava omnibuse poripritsmete rahe alla ehk ka päris puhta vee duši tänavat kastva kojamehe voolikust, üks kannataja siis vihastu ja pealinägijad naera, iseäranis, kui poristatu on edevusest šik nolk ja vesistatu lärmav joobunu, kelledele mõlemaile oma juba nende vilavasse kodaraisse tasakaaluks ära kulus. Mida teenitum nahatäis, seda suurem lõbu pealtvaatajail.

Selle lihtsa näitega pole Gailit küll omnibuseks ristitud ega kojameheks nimetatud, aga temale ette või jalgu jääda pole soovivat ja duši ta laseb ning jube sooritab. Näiteks, üks ole tubli annak see nimi „Kirvenägu“, millega ta ristib teatud liiki subjekte. See nimi võiks saada klassiliseks, nii sobib ta mõnele näole ja näo-omaniku tegudele. Ja üks ole see külm duš, millega ta üle külvab teatud sorti reisijaid, kes rännakult tagasitulnuna „õpetlikke“ loenguid ja omavahelisi juttusi peavad, mis Gailiti poolt tabavalt kokku on võetud cäärasesse passustesse, nagu: „Laevaks nimetatakse välismaal seesugust riista, mis liigub veit mööda. Temal on kere ja kaks nina, ning seest-poolt on ta tühi.“ Ehk: „Maa on Indias umbes samasugune kui meil, ainult savi sisse on rohkem liiva segatud.“ Ehk: „Elevandid on Indias kõik lontidega, isegi emased.“ Ja: „Naisi kutsutakse Indias indiaanlannadeks“, ja nii terve följeton: „Meie India-reis“, ühe meie vanema cand. jur.'i suu läbi jutustatuna — puha absurdini viidud naiivsused ja puht lollused. Lõbusad lugeda autori meelega ettevõetud lihtmeelsuse prilli läbi.

On nii mõndagi meie värskemas minevikus ja tänapäevas, mis pole kosutatav tähele panna ja jälgides seda kaas-ajalugu tekib vajadus kõva sõna sekka hõigata ja õhku ahmida, on isegi asju, millest teatud tingimuste tõttu parem vaikida — siin tuleb Gailiti oma följetonidega appi, on passiivsele kaaskodanikule omamoodi pasunaks (ehk hüüdjaks hääleks), õhuventiiliks ja ridade vahelt ütlejaks („Esmeralda matuse“ lõpp), ta paneb meie poliitiliste, bürokraatlikkude ja erakondlikkude nähtuste ette virilasti suurendava peegli — ja nüüd on nood tusastavad asjad juba lõbusad: lõbus ajalugu, ja lõustade mundris on ikkagi tõelisuse iva. Siia liiki kuuluvad följetonid: „Kui ma olin ametnik“, „Valitsuse kriisi ajal“, „Paberist riigis“, „Ministri otsimisel“, „Erakond“ ja „Meie lapsed“ — viimases on väga kentsakalt laste valitsemist-mängimise projitseeritud tööpooldest sageli veider tõsiolu, mille pentsikus alles ilmneb selgesti säärases gailitlikus vaatevinklis.

Kõigi selle raamatu följetonide omadus on tabav pilge, vaimukas asja nihutamine, paljastamine ja iseloomustamine, leidlikkus sõnastuses, sageli tarvitab autor üsna igapäevast lausetainast, kuhu ta siis ootamatult pöidlaga sisse vajutab mõne rosina või — prussaka.

Üks pikem lugu — „Kõigi santlaagrite päev“ — on oma väga elava jutustamise kõrval veel näide Gailiti eristilii tarvitamise ja läbiviimise oskusest;

ta kirjutab selle pala arhailises kroonikastiilis (mida harrastama on hakanud Aino Kallas) ja sooritab oma ülesande osavasti ja laimatult.

Raamatul on teise osana kolm pikemat lugu autori rejsielamustest, mis tunnistavad tema teravat vaatlemisvõimet ja asja humoristliku (ka tragikoomilise) külje tähelepanemise annet.

„Aja grimassid“ on illustreerinud Gori — tubli paarimees Gailiile.

ArA. «Vaba Maa» nr. 29, 4. II. 1927

Vene-õigeusu tulekust Lõuna-Eestis 1845.—46. a.

Laiuse õpetaja dr. Heinrich Georg von Jannau päevaraamat. Toimetanud ja sissejuhatava selektusega varustanud H. Kruus. K.-Ü. „Looduse“ kirjastus.

Vene usu Eestisse tulek on ajajärk, mis elab rahva mälestustes ainult vanade inimeste jutustuste põhjal, mille üle aga siijamaale pole ilmunud mingit ajaloolist kirjutist, vähemalt niisugust, mis suudaks meile anda selge pildi sellest ajajärgust. Nüüd on meie ajaloo-teadlane H. Kruus toimetanud triikki ja ühtlasi ka väärtusliku sissejuhatusega varustanud Laiuse õpetaja Jannau (1822.—64. a.) päevaraamatu, mis ta sel ajal kirjutas, kui vene usk lähendatud kihelkonna piiridesse tuli. See päevaraamat on nii kirjutatud, et meie võime seda lugedes heita pilku õige mitmekülgselt rahva elusse, mõlemisviisi, võime hinnata rahva arusaamisi ja tõekspidamisi usulistest küsimustest, võime tutvuda ta majandusliku seisukorraga jne.

Kust see tuli siis, et rahvas, kes oli juba mitu põlve olnud lateriusuline, tundis olevat selle usu omale koormavaks ja ruttas teda uue, tundmatu vastu ümber vahetama?

Selle põhjuse löi eeskätt rahva vilets majanduslik seisukord. H. Kruus kirjeldab selleaegset seisukorda järgmiselt:

„1844. a. viljajalkalus oli eelnenud inime kestel üks suuremaist Liivimaal. Erakordselt vihmase suve tõttu olid äpardunud kõik viljaliigid. Selle tagajärjel läks rahvas vastu talvele, mida kaasaegne Liivimaa Üldkasuliku Ökonoomilise Sotsiaaleedi sekretär v. Hahn nimetab „kurvemaks ja karmimaks“ Liivima ajaloo. Inimeste alatoitluse ja füüsilise nõrkuse tõttu pääsid valla mitmesugused taudid, mis paljusid hauda viisid. Looma-toidu puuduse tagajärjel hukkusid ka tuhanded hobused, mitukümmend tuhat veist ja üle sajatuhande lamba. Veoloomadest olud nii suur puudus, et vähemaid inimlaipasad kantud 10—12 versta tagant matuspaika. Eriti mässasid taudid, nii et kohati pea pool rahvastikust lamas haigevoodis, mille tõttu oli puudus viljakoristajast, koguni karjahoidjast.“

Niisuguse ülikurva pildi maalib meile ajaloolane toleaeegselt seisukorral, mis oli meeleheitlik.

Inimestel ei olnud kustki abi loota. Mõisnikud olid karmid ja õpetajal polnud ka muud õelda, kui et Jumal nuhtleb neid nende pattude pärast. Seal levis siis kuuludus, et need, kes astuvad vene usku, saavad hingemaad, ei maksa pearaha, nende hulgast ei võeta nekruiteid. Üldse pääsevad veneusulised keisri armuallusteks, kes oma rahvale soovib head ja kelle armu takistajaks meie maal on õieft mõisnikud.

Mõistagi, et niisugused kuuldused nälgiva rahva panid suuresti liikuma.

Ka heidab päevaraamat heledat valgust selle peale, kuidas rahvas sel ajal aru sai usulistest küsimustest. Vene usku minnes ei arvatud sugugi, et seega ollakse luteri kirikust lahkunud. Paljud tulid tagasi luteriusu jumalateenistusele ja panid väga imeks, kui neid seal ei sallitud.

Kui pikapeale rahvale selgus, et vene usku astumine ei too mingisugust ainelist headust, siis muutus ahastus suureks. „Ristimehed“, „polu-vernikud“ ja „Venne ussid“, nii neid nimetati, tulid siis õpetaja juurde ja ütlesid: „Oma usku (luteri usku) meie ei anna ära.“ „Kuida ei anna,“ vastati neile. „Kui surred, su vanna kehha veetakse Mustvette.“ Inimesed hüüdsid: „Häda ajas meid!“ Inimesed tahtsid pärast loofuste nurjaminekut vene usust vabaneda. Paljud läksid selle eesmärgiga ka Riiga, ja Jannau ütleb, nad veetnud terved nädalad nutfes ja ohtes. Inimesed lubanud enamalt hukkuda, kui Riist ristiga tagasi tulla.

See oli suur hingeline kurbmäng, mis inimesed sel ajal läbi elasid, ja nimetatud päevaraamat suudab üsna kenasti meid viia vaimus tagasi sisse ajajärku, nii et elavalt tõusevad meie silme ette sündmused ja ahastused 1845.—46. aastast.

Loota võiks, et raamat huvitab laiu ringkondi.

J. M. «Päevaleht» nr. 35, 1927. a.

Laste ühiskondlik tervishoid.

Dr. A. Lütis (Tartu ülikooli lastehaiguste professor.) 8 tabeli, 2 diagrammi ja 2 pildiga tekstis. K.-Ü. „Loodus“ Tartus, 1926. 220 lk. Hind 300 marka.

Laste tervis pole mitte ainult vanematele, vaid kogu rahvale õnneks. Kui midagi on vaja põhjalikult parandama hakata, siis peab parandust algama ikka juurest. Kui on vaja rahva tervishoidu parandada, siis peab algama ka juurest. Lapsed on rahva juured, kui need on terved, siis on ka tulevased tüved tugevad.

Kui sagedasti ei leidu meie ajalehtede veerudel ühel või teisel puhul märkusi, et meie rahva arv ei taha suureneeda, — sündivus on väike ja surevus suur. See asjaolu teeb tõsist muret rahva tuleviku pärast. Meil on vaja eriti suure hoolega püüda, et laste surevus hakkaks meil vähenema ja et meil kasvaks võimalikult rohkem terveid füüsilisi inimesi. Meil on vaja hoolitseda laste tervishoiu eest.

Vaatlusel oleva raamatu eessõnas ütleb autor: „Nende lehekülgede otstarbeks on äratada huvi ja arusaamist laste ühiskondliku hoolekande kohta. Meie rahva arv on väike, seepärast on igal üksikul seda suurem väärtus...“

On olemas laste isiklik ja ühiskondlik tervishoid, — need kaks hooldamisviisi sammuvad harilikult kõrvuti. Meil on ühiskondlik ehk sotsiaalne tervishoid kaugele taha jäänud. Isiklik tervishoid valvab iga üksiku lapse heakäekäigu järele ja huvitub kõigest, mis lapse korralikku edenemist arendab või takistab. Siia kuuluvad: lapse haigused, toimine, pesemine, rõivastamine, mängud, kasvatus jne. Ühiskondlik tervishoid täiendab isiklikku tervishoidu. Tema õpetab meid tundma ja tarvitama neid abinõusid,

mis võimaldavad lapsi terved hoida ja neile kindlustavad loomuliku arenemise ka noil juhustel, kui nad oma vanematest on lahutatud. Ühiskondliku tervishoiu tegevusala, miimekesisus ja tähtsus väärivad palju laiemat tähelepanu kui see temale tänini, eriti meil, osaks on saanud.“ Nii algab selle raamatu esimene peatükk.

Autor käsitleb oma raamatus laste ühiskondlikku tervishoidu väga mitmesuguselt ning tihedas ühenduses isikliku tervishoiuga. Olgu mainitud sellest raamatust tähtsamad peatükid: laste sündimus ja suremus; nakkushaigused; rinnalaste kodud; nõuande-kohad emadele; piimaköögid; lasterikkad perekonnad; emadekaitse; kooli-tervishoid; vabaõhu-koolid; anormaalsed lapsed; haiged lapsed; lastekaitse Eestis jne.

Autor toob meie oma tervishoiuliste küsimuste selgitamisel rohkesti võrdlusi välismaalt, kasutades seks otstarbeks ka statistilisi andmeid. Nii kerkib lugemisel silmade ette mitte ainult laste tervishoiu seisund meil Eestis, vaid ka saavutused sel alal teistes maades.

Raamatusse on mahutatud ka kõik praegu maksvad tähtsamad seadused ja määrused lastekaitse kohta ja lastekaitse-asutiste nimestik.

See raamat on kasulikuks käsiraamatuks igatühele, kel on tegemist üldse lastega, eeskätt aga neile, kelle hooleks on ka laste tervis: kooli-õpetajatele, lasteaednikkudele, kooliarstidele jne., ka vanematele. Selle raamatu peaks omale muretsema ka iga asutis, kel on vähegi tegemist laste tervishoiuga.

A. V. «Päevaleht» nr. 5, 1927. a.

TELLIMISKAART

Palun minule saata _____ eksemplari

Dr. A. Lütis «Laste ühiskondlik tervishoid»

Kellele:

Kuhu:

Saateviis:

« »

1927. a.

(allkirj)

A. Gailiti novellide kogust

«Vastu hommikut»

(«Laatsarus», lk. 195–197.)

Ning Laatsarus käskis tuua oma ette kirstud ja laekad.

— Vaata, ütles ta, kas näed, armsam, neid mustpunaseid rubine kui verd, need toodi mulle Kiiprusest kahekümne orja ja viie lapsukese eest. Võta nad omale, ehi end ja ole rõõmus, sest mul pole vaja enam ehteid ega rikkusi. Vaata, kas näed neid topaase, kollakaid ja külmi kui lssanda viha, ehi nendega oma rinda, et nad jahutaksid su kirge pärast mu surma. Näed neid valgeis opaales rohelist smaragde, kes ei sära nad kui suured pisarad patuse neitsi kahjatevaise silmis, — need saadeti mulle Süüriast ning nad ennustavad õnne, rikkust ja armastust. Ehin su juuksed siniste safiiride kui pääsusilmiga; kuningad annaksid nende eest oma riigid, alamad ja armsamad naised. Võta ka neid punaseid jaspiseid või neid rohekas-siniseid türkiise — kümme aastat oma noorust, jõudu ja unistusi olen annud nende eest Kileadi mägedes kui karjus ja sulane, — kas ei säragi nad kui taeva põhjatu laotus üle Kileadi mägede? Vaata, siin õitsevad ametüstid kui meelislilled, nad on puhtad ja selged kui su silmad ning nad on ehtind paganate jumalaid vaaraode mail, rännand siis riigist riiki, olnud sõdadelle, vihale ja tuhandeile surma ja alanduse põhjuseks, kunni on leidnud väärise koha ehk ilma su ilu. Ehk tahad neid pikkades keedes pärleid kui siuge, või seda kollast merivaiku, mis pärit

POSTKAART

K. O. Ü. „LOODUS“

Tartu
Vana tän. 1
Kirjast nr. 66.

RAAMATU TELLIMISEL palutakse raha Mk. 300.— (ehk vastavas väärtuses postmarke) ette saata. Raha effesaatmisel kannab saatekulud kirjastus; järelmaksusaatekulud kannab tellija.

Tellimiskaardil palutakse kirjutada täpne a a d r e s s (postiaagentuur, postkontor, postjaam) ja s a a t e v i i s (post-ristpaal,

LOODUS“ — Tartus.

säältpooli meri, taevast ja maad ning mille otsimisel on hukkund arvuta laevu ja inimesi? Kuis kõlbavad need keed sinu juustesse, oleksid kui sündind ühes nendega!

Armsam, vaata, kuus kiirgavad neitsilikud ahaadid, kui peelikud soised tuled põlevad krüsolüütidid, kui külmad ja erinevad on turmaliinid, — võta kõik nad eneselle, olerikkam rikkaist, vägevam vägevaist, polgu väärilist sulle ühki ei preestrite ega kuningate seas. Ainult sulle tahan anda kõik, mida korjand mina ja mu esivanemad aastasadade välitusel, — veel enam, võta ka mu kojad, mu orjad, mu loomad, mu väljad, mäed ja orud, — ainult ise, ainult ise jää mulle ka siis, kui mu patune põrm viiakse mulda.

Veel enam, võta oma käsutada mu üheksa emandat ja kaheksateistkümmend liignaist, ole nendele käskijaks, karmiks ja armuliseks, nagu tulevad su tujud kui puhangud.

Ah, su hambad on kui lammaste valge kari, mis tuleb jõest ja liigub päikese säras Liibanoni mägedesse! Su jalad on kui rõõmsad veed, mis voolavad Getsemani. Ainult ise, ainult ise jää mulle! Ei tarvitse tulla mu kalmule, ei tarvitse nutta ega kurbuses ahastada, — laula, lõbutse ning jookse kui hirm mööda viinamägesid, — jää vaid ise mulle! Vannu, Lea, — vaata, surm seisab mu lähel ja ootab, — vannu, Lea, et jääd mulle ka siis, kui mu patune põrm viiakse mulda!

— Vaiki, Laatsarus! sosistas naine. Käse viia need laekad ja kirstud oma kotta, sest mulle pole tarvis neid kive. Mulle pole tarvis ka su koda, su orje, su viinamägesid, katan nõega oma paled ning lähen mööda maid, et kiita su suurust ja vägevust. Pole sündind meest, kes julgeks läheneda mulle oma kallistusega. Sinu surres tahan raputada tuhka oma pää päle ning mu nutulaulud on ainus kisendus Jehoova poole. Naine, kes kordki näind Laatsarust, muutub ta surres sigimatuks ja kuningagi arm on talle vastikum mürgist!

— Ei, ei, vastas Laatsarus, oma jõleduses olen nõudnud liig palju. Surma kartus on halvand mu mõistuse. Võib siis aheldada armastust ja sulgeda kirge kui kevadisi vesi? Kui hakkavad voolama mägede jõed, lähed sa välja oma kojast ning ei miski suuda viia sind tagasi oma üksindusse. Minu surres ole naiseks igale, mitte aga Suuri pojale, mitte samariitlasele. See on mees, kes tapnud mu poja, kes sülitand mu kaevu, kui janunedes kummardasin selle poole, see on mees, kes rikkud mu viljapuud, laimand ning kiusand eluaeg. Ta on tige ja kaval ning isegi Jumala üle irvitab ta laia suuga. Olen teda koertega kihutand kõrbe, olen orjadel käskind teda nuhelda, kuid ta tuleb tagasi kui tõbine ja ei pane ähvardust miskiks. Ainult teda ära vali omale meheks! Petaanias on mehed, uhked kui Kedari telgid, vali üks nendest, ning ma võiksin rahus minna oma lssanda manu.

— Sa patustiad, Laatsarus! hütidis naine väridesed. Ma vihkan Suuri poega, ta silmad on kui kaarnal, kes lendab raipele, ta suu on kui fiik, kuhu on visat korjus, ning ta kulnud on kui mäed, mis peidet vihmapilvisse.

Laatsarus naeratas.

— Vaata, ütles ta, taevast on kustund palangud, ta on must ja ähmane, — lähme kotta!

O. Daniel

Tartu Ülikooli metsakasvatuse dotsent

METSAKASVATUS

I. — Üldosa.

Hind 600 marka, riideköites 780 marka.

Mets on kujunenud inimkonna kultuurilises ja majanduslikus elus niivõrt tähtsaks teguriks, et tema seisukorraga on ühendatud riikide ja rahvaste tulunduslik jõud. Metsal on ka looduse majapidamises oma kindlad ülesanded täita. Säärane hindamine ei leia aga inimkonna poolt veel praegugi igal pool pinda ja sageli hävitatakse metsa kõikide võimalikkude abinõudega. Kuid metsahävitusel on piirid, milledest üle astumine kujuneb esimesel joonel inimese enese kahjuks. — Selle äratundmisega käskikäes on arenenud metsateadus.

Metsateaduse ülesandeks on inimese tegevust metsakasvatuse, -hooldamise ja -kasutamise alal nõnda juhtida, et metsad kõige täielikumalt võiksid oma otstarvet täita ja vältavalt suudaksid kõige suuremat kasu anda kõige vähema jõu- ning rahakulu varal.

Metsateadus on suure toe leidnud katseasjanduses. Niisama mitmekesised ning vahelduvad, nagu metsad ise, on ka võtted, mis kõige parema tee otsimisel tarvitusele tulevad. Mõned nendest annavad häid tagajärgi, teised osutuvad vääradeks. Üksiku metsamehe teotsemisaeg on aga lühike võrdlemisi metsa elueaga. Töö algaja ei saa selle väljakujunemist lõpuni jälgida ja seegi, mida üks või teine metsamees oma tegevusalal saavutanud, läheb suuremalt osalt töötaja enesega kaduma, ilma et ta laiemale ringkondadele tuttavaks oleks saanud. Kuid ka arenenud katseasjandus ei suudaks suuremat kasu tuua enne, kui üldised metsakasvatustlikud põhihooned meie metsameeste peres kindlamat ning laiemat pinda pole leidnud, sest kaalumistel ja arvestamisel võib ainult siis põhi olla, kui suudetaks endale selgeks teha, missuguseil looduslikel põhjusil üks või teine nähtus metsa elus ilmsiks tuleb ja missugusteks kavandatava töö tagajärjed metsas looduslikul alusel võivad kujuneda.

Selleks on eeskätt tarvilik tundma õppida, niivõrt kui teadus seda on jõudnud lahendada, puuliike nende nõuetes üksikult ja üheskoos kasvamisel, niisama pinda ja ümbruskonda tema mitmekesisetes mõjuavaldustes puude ja metsa kasvu suhtes, kuna teisel joonel järgneks mitmesuguste metsakasvatustlikkude võtetele tutvumine ja nende otstarbekohane valik.

„Enne õppida, siis katsuda,“ ütleb kuulsa metsateadlane H. Mayr.

Kui tihti aga puutuvad silma rännakuil meie kodumaa metsades äpardunud kultuurid, milledele palju raha ja aega on kulutatud. Põhjuseks on suuremalt osalt vähesed isiklikud kogemused, paljudel juhtumustel jätavad soovida isegi elementaarseid metsakasvatustlikke võtteid.

Käesolev raamat tahaks meie metsameestele teejuhiks ja nõuandjaks olla. Arvestades lugejaskonda, kes oma teadmistes ja erilises ettevalmistuses seisab mitmesugusel astmel, on aine käsitus laialise ulatusega ja puudutab ka elementaarseid mõisteid.

Võib julgesti loota, et raamat heaks tuttavaks saab mitte ainult metsameeste peres, vaid ka põllumeeste seas, kes samuti huvitatud Eesti metsade heast käekäigust.

O. Daniel'i „Metsakasvatus“ ei tohiks puududa üheski raamatukogus.

Seadused ja määrused maareformi teostamiseks

Kõige uuemate muudatustega ning täiendustega ja Riigikohtu seletustega

kokku seadnud J. Valge

Riigikohtu administratiiv-osakonna sekretär

Hind 250 marka.

Asutava Kogu poolt 10. oktoobril 1919. a. vastuvõetud maaseadus on tähtsamaks sündmuseks eesti rahva elus: selle seaduse läbi alles saab suurem osa töötavast rahvast omale kindla elualuse. Ajaloo käik oli meil loonud seesuguse olukorra, et maa, mis meie rahva pea-tööalaks oli ja tulevikus veel rohkem saab olema, väikesearvulise eesõigustatud kihi eravaranduseks oli saanud, kes oma eesõigustatud seisukorda selleks tarvitas, et suuremat hulka rahva töö- ja vaevasaadustest omale võtta. Maaseadus alles võimaldab, et põlluharija oma töövilja ka omale saab. Kuna Maaseadus on meie Asutava Kogu esimene suurem seadusandlik töö ja tema kiires korras ning iseäranis rasketes oludes välja töötati, siis ei olnud võimalik seaduses eneses kõiki tarvilisi korraldusi ette näha: Maaseadus seadis üldise põhimõtte üles, selle teostamine jäi vabariigi valitsuse hooleks; pärast rahulepingut tuli veel seadust täiendada rahulepingu põhjal Eesti vabariigi külge liitunud maa-ala suhtes. Kiires korras väljatöötatud Maareformi Teostamise Määrused nõudsid varssi uusi täiendusi ja muutusi, mida aastate jooksul õige rohkesti on ilmunud. Tegelikus elus on äärmiselt raske, iseäranis asunikul, kellel Maaseaduse ja tema teostamise määrustega alatasa on kokkupuutumist, kindlaks teha, missugused määrused on praegusel silmapilgul maksvad; peale selle on meie riigikorra järele ametivõimude tegevus kohtute kontrolli all, kelle kompetentse seaduseseletuse ja otsuse alla kõik peavad heituma ja kes lõplikult kindlaks määravad, kuidas seadust tegelikus elus maksta tuleb panna. Riigikohtu administratiiv-osakonna sekretär hr. J. Valge on suure hoolega kõik Maaseadusesse puutuvad määrused ja Riigikohtu poolt sel alal tehtud otsused käesolevas raamatus kokku seadnud, mis võimaldab kergesti ülevaadet saada Maaseaduse, tema teostamise ja õige seletamise üle. Maaseaduse tähtsus ei kao veel sellega, kui maa-tagavara maaharijaille on välja jaotatud; veel kauaks ajaks tulevikus pakub Maaseadus puhteaduslikku huvi majandus- ja õigusteaduse uurijaille, ja ka neile on käesolev teos tarviliseks materjali kättejuhatajaks.

Lui Olesk.

6. I. 27. — 27. II. 27.

on ilmunud:

M. J. EISEN

EESTI IMEDE ILMAST

Eesti ennemuistsed jutud II

316 lk. — Hind 590 marka.
Illustratsioonid Ed. Viiralt'ilt.

SISU: 1) Tugev poiss. 2) Jõu-jüri. 3) Kolm kasuvenda. 4) Püha-jüri 5) Jõumees. 6) Kolm kuningatütart. 7) Kuningapoeg ja kuningatütar. 8) Tuhkapoiss. 9) Kuninga väimees. 10) Kuningatütre päästja. 11) Kuningapoeg. 12) Teiselpool Tulemerd. 13) Tohter ja lohtripoiss. 14) Saunas käijad. 15) Vaeselapse õnn. 16) Kägu. 17) Pere-tütre karistus. 18) Kulda suust. 19) Imeveski. 20) Kaks kotti. 21) Käsikivid. 22) Müristaja Pärkmann. 23) Vahetatud laps. 24) Vanapagana ots. 25) Eite-taati karudeks. 26) Vaga hobune. 27) Puurauja. 28) Metsavahi kasupoeg. 29) Tuli-händ. 30) Luupainaja. 31) Libahunt. 32) Mere-ema tütar. 33) Näkk. 34) Lapimaa hallid. 35) Seitse aastat Lapimaal. 36) Kull ja tedred. 37) Hundi roog. 38) Sandi vile. 39) Tantsitaja. 40) Tuulesõlmed. 41) Viruskundra. 42) Tark talutüdruk. 43) Kuningas ja karjane. 44) Ainult enesele. 45) Sandi õnnistus. 46) Surma ootamine. 47) Mees naise ametis. 48) Laiskus. 49) Tänassilma mehe patt. 50) Kolm öde. 51) Mere sügavuse ja taeva kõrguse mõõtmine. 52) Saalomon pörgus.

Dr. J. MANNINEN

Eesti Rahva Muuseumi direktor

EESTI KANNUD

Etnograafilised monograafiad — I anne

Trükitud eesti keeles ainult 400 eksempl.
Hind 550 marka. Hind 550 marka.

„Eesti kannude“ ilmumise puhul kirjutab soome ajakiri „Virittäjä“ (nr. 5., 1926): ... Tahaks ütelda, et soome kannude hulgas pole ühtki nii dekoraatiivset ja uhket, nagu on piltide najal paljud foredad eesti kannud... See eesti kannuraamat, mille toimetamisega eesti etnograafia on saanud meist ette, on seega väga huvitav lugeda ja vaadelda. Selle ilusast välimusest on hoolitsenud kunstnik N. Triik. Trükk toob au H. Laakmanni trükikojale Tartus.

Praegu trükis:

- 1) Joh. Semper: Meie kirjanduse teed. Esseed.
- 2) W. E. Peters: ENGLISH READER. PART I and PART II. For Students of Economics and Pupils of Commercial Schools.
- 3) J. Manninen: Eesti kindad (Eino-gr. monogr. II)
- 4) Alb Borkwell: Matemaatilise analüüsi põhimõisted ja rakendused. Erikoolidele.
- 5) Henrik Visnapuu: Parsilai. Poem.

Seeriast „Eesti kirjandust koolidele“:

6) Fr. Tuglas: Popi ja Huhuu.

7) J. Mändmets: Laanemetsa veskitalu.

Seeriast „Saksa kirjandust koolidele“:

8) Th. Storm: Pole Poppenspäler.

Seeriast „Prantsuse kirjandust koolidele“:

9) Les trois petits Cochonnets.

10) Les trois Ours.

11) Juhan Klein: Teekond nahasse. Bioloogilisi andmeid naha tegevusest.

12) Akadeemilise Ajaloo Seltsi toimetused. Eesti Biograafiline Leksikon II.

13) Ed. Tennmann: Usuõpetuse käsiraamat. VI õp.

14) V. J. Sõtsjanko: Puuvilja- ja marja-veini valmistamise õpetus. Praktiline käsiraamat väiketööstusele ja koduseks otstarbeks. 45 joonisega tekstis. Tõlkinud L. Hellat.

15) M. Wittlich: Tähtsamad peafüürid tehnoloogias. Üliõpilastele ja tehnilistele koolidele.

16) M. Härms: Lindude määraja.

17) W. Petersen: Päevaliblikate määraja.

18) H. Riikojala-J. Veski: Üldzooloogilisi oskussõnu.

Ilmumisel:

1) N. Köstner: Teo-orjuse langemine ja maaproletariaadi tekkimine Liivimaal (looni Liivimaa majandus-ajaloost XIX sajandil).

2) F. Karlson-J. Veski: Õiguskeele (kohtukeele) sõnastik.

3) J. Vilms: Suguhaigused, nende arstimisest ja nendest hoidumisest.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Dr. E. Kirschenberg: Hüpnosis ja suggestioon arstiteaduses ja seltskondlikus elus. (18 pildiga.) Prof. L. Puusepp'a eessõnaga. Tartus 1927. Hind 150 marka.

Käesolev raamat on järjekorras 2. prof. L. Puusepp'a redaktsioonil ilmuvast „populaarteaduslikust raamatukogust“.